Tilleggskommentarer fra Sokndal Elveeierlag 03.11.2026 – Saksnr. 202423367
(Vedrørende Sokndal kommunes og Swecos besvarelse av NVEs spørsmål)

Sokndal Elveeierlag er av den oppfatning at flere av spørsmålene fra NVE ikke er besvart tilstrekkelig klart eller konkret i opplysningene fra Sokndal kommune og Sweco. Etter elveeierlagets vurdering fremstår flere svar som generelle og unnvikende, uten at de direkte adresserer de forholdene NVE har bedt om å få belyst.

På denne bakgrunn finner elveeierlaget det nødvendig å komme med følgende tilleggskommentarer for å synliggjøre forhold som etter vår mening fortsatt ikke er tilfredsstillende besvart. Selv om enkelte av momentene tidligere er omtalt i våre innspill, ser vi behov for å gjenta og presisere disse, da vi ikke kan se at de er blitt tilstrekkelig vurdert eller kommentert i kommunens og Swecos svar.

Swecos vurdering framstår i stor grad som en teknisk begrunnelse for valgt løsning, mens konsekvensene for naturmangfold og økologisk funksjon vurderes relativt overordnet. Etter naturmangfoldloven §§ 8-12 skal beslutninger bygge på tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag og føre-var-prinsippet, særlig når det gjelder truede arter og sårbare økosystemer. Villaksen er i dag i en dokumentert nasjonal krisesituasjon, og flere bestander er under sterkt press fra et samvirke av påvirkningsfaktorer.

Når et tiltak vil medføre permanente inngrep i sentrale gyte- og oppvekstområder må dokumentasjonskravet skjerpes, ikke svekkes.

---

1. Påstanden om at gyteområdene ikke er begrensende faktor

Sweco skriver at:

"Forekomst av egnede gyteområder er imidlertid ingen begrensende faktor for fiskeproduksjonen i denne delen av vassdraget"

Egenvurdering

Dette er en syltynn konklusjon som ikke er dokumentert. Her er en velkomne til å se gyteaktiviteten med egne øyne de neste ukene.

At oppvekstområder kan være begrensende innebærer ikke at gyteområder kan fjernes uten konsekvenser.

Innen lakseforvaltning er det et grunnleggende prinsipp at:

- store sammenhengende gyteområder har høy verdi
- gyteområdenes plassering er viktig
- variasjon mellom år og vannføringsforhold gjør at ulike gyteområder benyttes ulikt

- tap av gyteområder reduserer bestandens robusthet

Gyteområdene ved Prestbru og nedre Litlåna er blant de viktigste i hovedvassdraget, dette er dokumentert sist via gytefisktelling i 2024.

Se bilde under fra uttalelse Sokndal Elveeierlag 10.03.2025

Basert på gytefisktellingen for 2024, der det anslås at maksimalt 70 % av den faktiske laksebestanden ble observert, og en enda lavere andel av sjøørreten, viser tallene følgende (se kart under):

- **L2 (Litlå):** 38 gytelaks, 14 sjøørret
- **S1 (Sokno):** 128 gytelaks, 47 sjøørret
- **S2 (Sokno):** 100 gytelaks, 12 sjøørret
- **S3 (Sokno):** 19 gytelaks, 4 sjøørret

L2	9	4	1		23	15		
Sum Litleåna	**9**	**4**	**1**	**0**	**52**	**35**	**2**	**0**
S1	31	15	1		59	49	11	9
S2	4	7	1		52	38	4	6
S3	2		2		3	7	2	7
Sum Sokno	**37**	**22**	**4**	**0**	**114**	**94**	**17**	**22**

---

2. Erstatning av naturlige gyteområder med grov stein

Sweco foreslår:

å erstatte finkornet substrat med grovere stein for å bedre oppvekstforholdene for eldre ungfisk

Egenvurdering

Tiltaket framstår som en habitatomforming, ikke et avbøtende tiltak.

Laks trenger:

- gytegrus
- skjul
- oppvekstområder
- vandringsveier

Disse funksjonene kan ikke uten videre erstattes ved å legge ut store steiner.

Det er ikke dokumentert at:

- produksjonen av ungfisk vil øke
- gytekapasiteten opprettholdes
- økologisk funksjon erstattes fullt ut

Det foreligger heller ingen beregning av habitattap versus habitatgevinst.

Uten slike beregninger framstår påstanden som en antakelse.

---

3. Planlagt vedlikeholdsripping

Sweco skriver at substratet må rippes med jevne mellomrom dersom sand fyller hulrommene.

Egenvurdering

Dette illustrerer egentlig at den nye løsningen ikke er selvopprettholdende.

Naturlige elver fungerer gjennom naturlige sedimentprosesser.

Dersom et habitat krever:

- jevnlig maskinell ripping
- gravearbeider
- overvåking
- sedimenthåndtering

viser dette at tiltaket skaper et kunstig og sårbart system.

Det er ikke beskrevet:

- hvor ofte ripping må utføres
- effekten på gytegroper
- effekten på ungfisk
- effekten på elvemusling

Dette representerer betydelig usikkerhet, og hvordan sikre at kommunen har økonomi til å bidra med dette i overskuelig fremtid.

---

5. Fisk kan trekkes mot tunnelinntaket

Sweco avviser langt på vei problemstillingen fordi største vannhastigheter oppstår under flom og fordi smolt normalt vandrer på våren.

Egenvurdering

Dette framstår som en for enkel vurdering.

Smolt som transporteres gjennom tunnelen forventes å omkomme. Også voksen fisk vil kunne oppleve betydelig dødelighet og redusert overlevelse som følge av den plutselige overgangen fra ferskvann til saltvann.

Det mangler dokumentasjon på:

- fiskebevegelser rundt inntaket
- hydrauliske lokkeeffekter
- effekter ved ulike vannføringer

---

6. Betydelig usikkerhet rundt sedimenttransport

Flere steder erkjenner Sweco at:

- framtidig utvikling er vanskelig å forutse
- overvåking må etableres
- grus må kanskje fjernes
- habitat må kanskje rippes

Egenvurdering

Når sentrale miljøkonsekvenser er beheftet med stor usikkerhet skal føre-var-prinsippet tillegges betydelig vekt.

Usikkerhet kan ikke brukes som argument for godkjenning.

Tvert imot tilsier høy usikkerhet at tiltaket må dokumenteres bedre før eventuell tillatelse gis.

---

7. For få konkrete avbøtende tiltak

Swecos avbøtende tiltak består i hovedsak av:

- flytting av muslinger
- steinutlegging
- ripping ved behov

- overvåking

Egenvurdering

Dette framstår ikke som en tilstrekkelig avbøtende tiltakspakke sett opp mot:

- permanent ombygging av elveløp
- tap av gyteområder
- inngrep i verdifulle laksehabitater
- risiko for påvirkning av elvemusling

Normalt ville man forvente:

- detaljerte restaureringstiltak
- habitatkompensasjon
- dokumenterte produksjonsmål
- oppfølgingsprogram med terskelverdier
- finansiert langtidsoppfølging

Slike elementer er i liten grad beskrevet. Viser også til annen privat uttalelse sendt NVE 05.06.26 hvor konkrete avbøtende tiltak er beskrevet, og hvor det foreligger dokumenterte og detaljerte tiltak som bør vurderes.

Konklusjon

Alternative flomdempende tiltak
Sweco peker selv på at reguleringen av Eiavatn kan påvirke flomforløpet. Muligheter for bedre flomdemping gjennom eksisterende reguleringsanlegg bør utredes nærmere før irreversible naturinngrep gjennomføres. Det bør spesielt vurderes om kraftanlegget kan disponere magasinvolum mer aktivt i forkant av varslede storflommer ved å senke vannstanden og skape større flomdempingskapasitet. En slik tilnærming kan bidra til å redusere flomtopper uten de samme naturinngrepene som en flomtunnel medfører. Dette elveløpet drenerer over en tredjedel av det totale nedbørsfeltet i Sokndalsvassdraget.

Sweco erkjenner selv at gyteområdene ved Prestbru og Litlåna framstår som godt egnede gyteområder. Samtidig foreslås inngrep som helt eller delvis vil ødelegge disse områdene. Begrunnelsen er at gyteareal etter deres vurdering ikke er begrensende faktor. Denne konklusjonen er ikke dokumentert gjennom egne produksjonsberegninger, gytefisktellinger eller analyser av gytegroper. Når norsk villaks er i en historisk alvorlig situasjon, og tiltaket kan medføre permanent tap av sentrale gyteområder, bør føre-var-prinsippet legges til grunn. Det kan ikke aksepteres at verdifulle gyteområder bygges ned på bakgrunn av antakelser om at elva har "nok" gyteareal andre steder.

En flomtunnel skal være et tiltak for håndtering av ekstraordinære flomhendelser, ikke et virkemiddel som endrer vassdragets naturlige hydrologi ved relativt vanlige flommer. Dersom tunnelen settes i drift allerede ved vannføringer omkring årsflom, vil betydelige vannmengder som normalt bidrar til å opprettholde elveløpets struktur, sedimenttransport og biologiske produksjon bli ledet bort fra hovedløpet. Over tid kan dette medføre endringer i elvas naturlige prosesser, redusert kvalitet på gyte- og oppvekstområder for fisk, samt svekkelse av det økologiske mangfoldet i vassdraget.

De hydrologiske og økologiske konsekvensene av tiltaket burde blitt vurdert av en uavhengig faginstans med dokumentert kompetanse innen flomhydrologi, vassdragsøkologi og elvegeomorfologi, samt god kjennskap til det aktuelle vassdraget og dets historiske utvikling.

Vassdraget har historisk håndtert en rekke betydelige flomhendelser gjennom flere hundre år. At elva nå vurderes å ha utilstrekkelig kapasitet til å håndtere selv ordinære årsflommer, fremstår derfor som vanskelig å forstå uten å se nærmere på menneskeskapte endringer i nedbørfeltet. Reguleringen knyttet til kraftverket kan påvirke flomforløpet og bidra til høyere flomtopper. Samtidig kan nylig utbygging langs vassdraget, kanalisering av sidebekker og etablering av betongkonstruksjoner ha redusert vassdragets naturlige evne til å forsinke, fordele og dempe vannføringen. Disse forholdene bør utredes grundig før det konkluderes med at en flomtunnel er den beste eller eneste løsningen på flomutfordringene.

Med Vennlig Hilsen Magnus Frøyland, Styreleder i Sokndal Elveeierlag.